

**Az Abaújkéri Ördög-szikla Kaptárkő TE
természetvédelmi kezelési terve
2014-2024**
(Farkas Roland, Farkas Tünde)

**Jósvafő
2014**

Tartalomjegyzék

1. Általános adatok	3
1.1. A tervezési terület azonosító adatai	3
1.2. A tervezési terület természetvédelmi rendeltetése	3
1.3. Ingatlan-nyilvántartási adatok	4
1.4. A tervezési területre vonatkozó egyéb hatályos előírások	4
2. A tervezési terület állapotának leírása	4
2.1. Környezeti elemek	4
2.2. Élettelen természeti értékek	5
2.3. Biológiai jellemzők	5
2.4. Táj- és kultúrtörténeti adottságok	5
2.5. Oktatás, kutatás	6
2.6. Gazdálkodási jellemzők	6
3. Természetvédelmi (kezelési) célkitűzések meghatározása	6
3.1. Természeti, táji, kultúrtörténeti értékek	6
3.2. Tervezési területhez kapcsolódó tevékenységek	6
4. A részletes kezelési terv minimális tartalmi követelményei	6
4.1. Természetvédelmi stratégiák	6
4.2. Részletes kezelési előírások	6
4.3. Térképek	8

1. Általános adatok

1.1. A tervezési terület azonosító adatai

<i>a)Lehatárolás</i>	
Megye:	Borsod-Abaúj-Zemplén
Település:	Abaújkér
Hrsz:	A 054/14b hrsz-ból 0,1089 hektár: az N330114-E808471, N330175-E808479, N330172-E808499, N330117-E808489 EOVS koordinátájú töréspontokkal körülhatárolt terület; a 054/15b hrsz-ból 0,0823 hektár: az N330117-E808489, N330172-E808499, N330161-E808514, N330121-E808507 EOVS koordinátájú töréspontokkal körülhatárolt terület; a 054/16b hrsz-ból 0,041 hektár: az N330161-E808514, N330121-E808507, N330154-E808525, N330123-E808519 koordinátájú töréspontokkal körülhatárolt terület; azaz a N330114-E808471, N330175-E808479, N330154-E808525, N330123-E808519 EOVS koordinátákkal lehatárolt terület.
Terület:	0,2322 hektár.
<i>b)Védelmi státusz</i>	Természeti emlék
<i>c) Védelemre tervezett természeti terület esetében a működési területe szerint érintett nemzeti park igazgatóság,</i>	Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság, 3758 Jósvafő, Tengerszem oldal 1.
<i>d) Tervezési területen illetékes természetvédelmi hatóság,</i>	Észak-magyarországi Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőség, 3530 Miskolc, Mindszent tér 4.
<i>e) Tervezési területtel átfedő, európai közösségi jelentőségű, vagy nemzetközi egyezmény hatálya alá tartozó terület megnevezése és sorszáma</i>	nincs ilyen

1.2. A tervezési terület természetvédelmi rendeltetése

Az abaújkéri Gyűr-völgyben elhelyezkedő Ördög-szikla szabálytalan formájú, geológiai és kultúrtörténeti jelentőséggel bíró riolit ártufa sziklaalakzatának - un. kaptárkő - valamint természeti környezetének megőrzése.

1.3. Ingatlan-nyilvántartási adatok

Település neve	Hrsz/alrészlet	Kiterjedés (ha)	Művelési ág	Tulajdonos, tulajdonosi csoport	Vagyongkezelő
Abaújkér	054/14b*	1,69	Gyep (legelő)	magán	tulajdonos
Abaújkér	054/15b*	0,36	Gyep (legelő)	magán	tulajdonos
Abaújkér	054/16b*	0,26	Gyep (legelő)	magán	tulajdonos

A részben érintett helyrajzi számokat *-gal jelöltük.

1.4. A tervezési területre vonatkozó egyéb hatályos előírások

A tervezési területen nem található üzemtervezett erdő.

Abaújkér község hatályos, 2003-as településrendezési tervében „természeti terület” besorolással szerepel, egyéb előírást a terv nem tartalmaz.

A területen a „Bányaszolgalmi” jog bejegyezve a TIGÁZ, FGSZ, és a MOL részére, gázvezeték elhelyezésének biztosítására.

2. A tervezési terület állapotának leírása

2.1. Környezeti elemek

A terület mérsékelt hűvös – mérsékelt száraz éghajlatú. Jellemző adatait a következők:

Napfénytartam:	1850 óra/év
Évi középhőmérséklet:	8,5-9,0 °C
Évi csapadékösszeg:	400-650 mm
Hótakarós napok száma:	40-45 nap
Ariditási index:	1,05-1,20
Jellemző szélirány:	ÉK, DNY
Átlagos szélesség	2 m/s

A tervezési területen vízfolyások és állóvizek nincsenek.

Közettanilag a területen található riolit lavinatufa képződmények a miocén korú Vizsolyi Riolit tufa Formációhoz tartoznak. A riolit és riolit tufa máladékaira a felső pleisztocén idején lösz és agyagos lösz rakódott jelentős vastagságban. A lösz a Gyűr-völgy tetejét és oldalait egyaránt borítja, a lavinatufa képződmények a völgy oldalában elhelyezkedő, löszből kiemelkedő objektumok.

2.2. Élettelen természeti értékek

A Gyűr-völgy legnagyobb sziklája az Ördög-szikla, amely kb. 8-9 méter magasságban és 14-16 méter szélességben látszik ki a takaró lösz alól. A kaptárkövet riolit lavinatufa, áthalmazott riolit tufa és tufit építik fel. Az utóbbiak esetenként diatomásak, különösen a lavinatufában gyakoriak a fumarolák kifúvások nyomai, a kovásodás és az agyagásványosodás. A kaptárkövet magába foglaló völgy a vastag löszrétegbe a csapadékvíz időszakos jellegű lefolyásával keletkezett, jellegzetesen meanderező, meredek falú löszvölgy.

2.3. Biológiai jellemzők

A kaptárkö körül, völgyoldali és tetői pozícióban értékes, természetközeli állapotú löszpusztagyep (*Salvio-Festucetum rupicolae*) található, számos védett fajjal. A védett területen ezek közül kiemelhető a dunai szegfű (*Dianthus collinus*), valamint a csinos árvalányhaj (*Stipa pulcherrima*) állománya.

A szikla felső részein és tetején kis foltokban nyílt sziklagyep található, kevés és gyakori fajjal. A szikla oldalában, a savanyú kőzeten néhány tő szálkás pajzsika (*Dryopteris carthusiana*) is megtalálható.

A kaptárkö tövében, oldalában, illetve a szikla egy részén spontán eredetű akácok találhatók. Az akác (*Robinia pseudo-acacia*) a gyökérzetével sajnos mállasztja, repeszt a riolit tufát, ezzel roncsolva a kaptárkö szerkezetét. Egyes gyökerek közvetlenül fülkékből nőnek ki, illetve fülkébe nőnek be, így fokozottan is veszélyeztetnek. Az állomány nagy része viszonylag fiatal, de magán a sziklán magtermő egyedek is élnek. A fiatal akácok kitakarja a sziklát, amelynek csak a csúcsa látszik ki a lomb mögül.

2.4. Táj- és kultúrtörténeti adottságok

Az abaújszántói vasútállomással szemben emelkedő Gyűr-hegy (az 1974. évi kataszteri térképen Középső-Gyűr és Gyűr néven szerepel) É-i lábánál húzódik a Hömpörgő-völgy vagy más néven Gyűr-völgy. A löszplatóba meredek fallal mélyedő völgy nagy ívű kanyarulatánál egyedi, hatalmas riolit tufa tömb emelkedik, melyet a helyi lakosok Ördög-sziklának neveznek. A szikla oldalában 5 db fülke van. A fülkék a szikla középső és felső részén, tájolás szerint keleti és északi oldalán találhatók. A szikla keleti oldalának aljában egy beomlott sziklahelyiség bejáratának felső, boltíves része látható.

A lelőhelyet Saád A. említette először. Topográfiai táblázatában 6 db fülkét jelölt, Későbbi táblázatában viszont már csak 3 db fülkét tartott nyilván. Az Ördög-sziklát Mihály Péter 1975-ben mérte fel.

A sziklához valószínűleg a helyi hiedelemvilágban „kövéválási” legendák kapcsolódnak (Szendrey 1922).

Saad Andor (1972) kutatásai szerint, kultúrtörténeti szempontból valószínűleg egykori méhészkedés nyomait őrzik, és a vadméhek befogására használták.

2.5. Oktatás, kutatás

A tervezési terület botanikailag és zoológiailag nem kutatott. Kultúrtörténeti kutatásokat a fülkés szikla kapcsán Saád Andor (1972), Mihály Péter (1975) és Gööz Lajos végzett.

Ez a térség egyetlen kaptárköve, ezért kutatási és oktatási célpont lehet a jövőben. A kő károsításának elkerülése mellett, ez nem jelent veszélyt fenntartására.

2.6. Gazdálkodási jellemzők

A terület rét-legelő művelési ágban van, jelenleg a területen nem folyik gazdálkodás. A Gyűr-völgyet övező, környező területeken nagyüzemi szántók találhatók. A TIGÁZ Zrt. és FGSZ Zrt. társaságoknak bányaszolgalmi joguk van az érintett ingatlanokon, gázvezeték miatt. Egyéb vezeték, infrastruktúra nincs a területen. A védett területen nem vezet keresztül út, vele szomszédosan, a völgyaljon halad csak egy földhivatal által nem nyilvántartott mezei út.

Turisztikai fejlesztés, objektum nincs a területen.

3. Természetvédelmi (kezelési) célkitűzések meghatározása

3.1. Természeti, táji, kultúrtörténeti értékek

A kaptárkö és a fülkék állapotának megóvása.

A sziklák állapotát veszélyeztető invazív fajok visszaszorítása.

A szikla körül löszgyep vegetáció fenntartása.

A terület régészeti szempontú vizsgálata.

A területről a helyi lakosság birtokában levő információk begyűjtése.

3.2. Tervezési területhez kapcsolódó tevékenységek

A Gyűr-tető és a Gyűr-völgy földtudományi, természeti és táji értékeit bemutató tanösvény kialakítása.

4. A részletes kezelési terv minimális tartalmi követelményei¹

4.1. Természetvédelmi stratégiák

A kaptárkö és a fülkék állapotának megóvása.

A kaptárkö környékén agresszíven terjedő akác visszaszorítása.

A kaptárkövet veszélyeztető cserjék és fák eltávolítása.

A kaptárkö környékén található értékes löszgyep fenntartása.

A terület régészeti, kultúrtörténeti kutatása.

4.2. Részletes kezelési előírások

A kaptárkö és a fülkék állapotának nyomon követése érdekében rendszeres időközönként fényképes és/vagy egyéb műszeres dokumentálást kell végezni.

¹ a 9/2009. (VII. 17.) KvVM utasítás mellékletének B) pontja alapján

A védett területen és annak közvetlen környezetében található akác állományokat fel kell számolni. Az akácfákat téli időszakban ki kell vágni, és csonkjait gyomirtó-szerrel kell kezelni a kihajtás megakadályozása érdekében.

A kaptárkő felszínéről – a fülkék védelme érdekében – az őshonos és a tájidegen fa- vagy cserjefajokat egyaránt el kell távolítani.

A kaptárkő felszínén a fák és cserjék eltávolítására csak vegyszerezésen alapuló kezelés alkalmazható. Az elhalt növények szárát a felszín felett el kell vágni, a sziklába mélyedő részeket érintetlenül kell hagyni.

Az esetlegesen újra megjelenő tájidegen fa- és cserjefajok egyedeit – a szikla felszínén az őshonos fajok egyedeit is – rendszeres időközönként el kell távolítani.

A szikla körül a löszgyep fennmaradását biztosítani kell. A területet záródással fenyegető cserjéket rendszeres időközönként el kell távolítani.

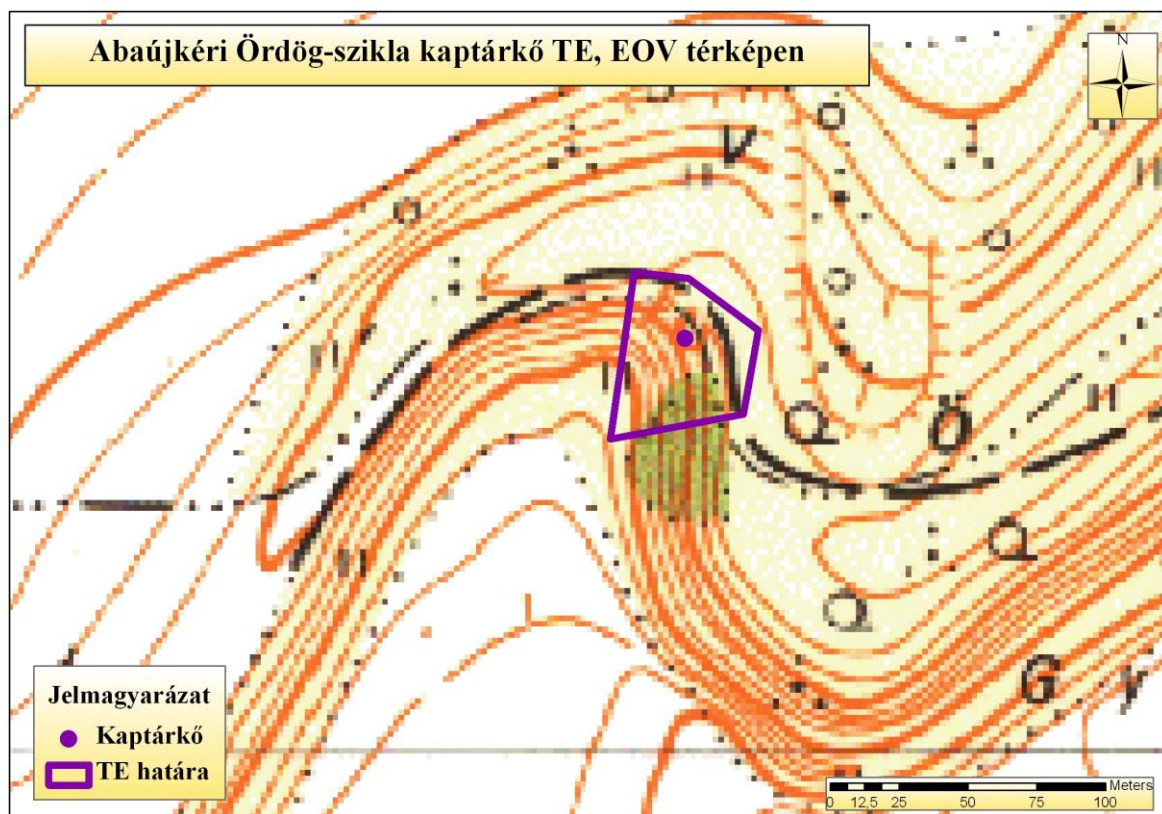
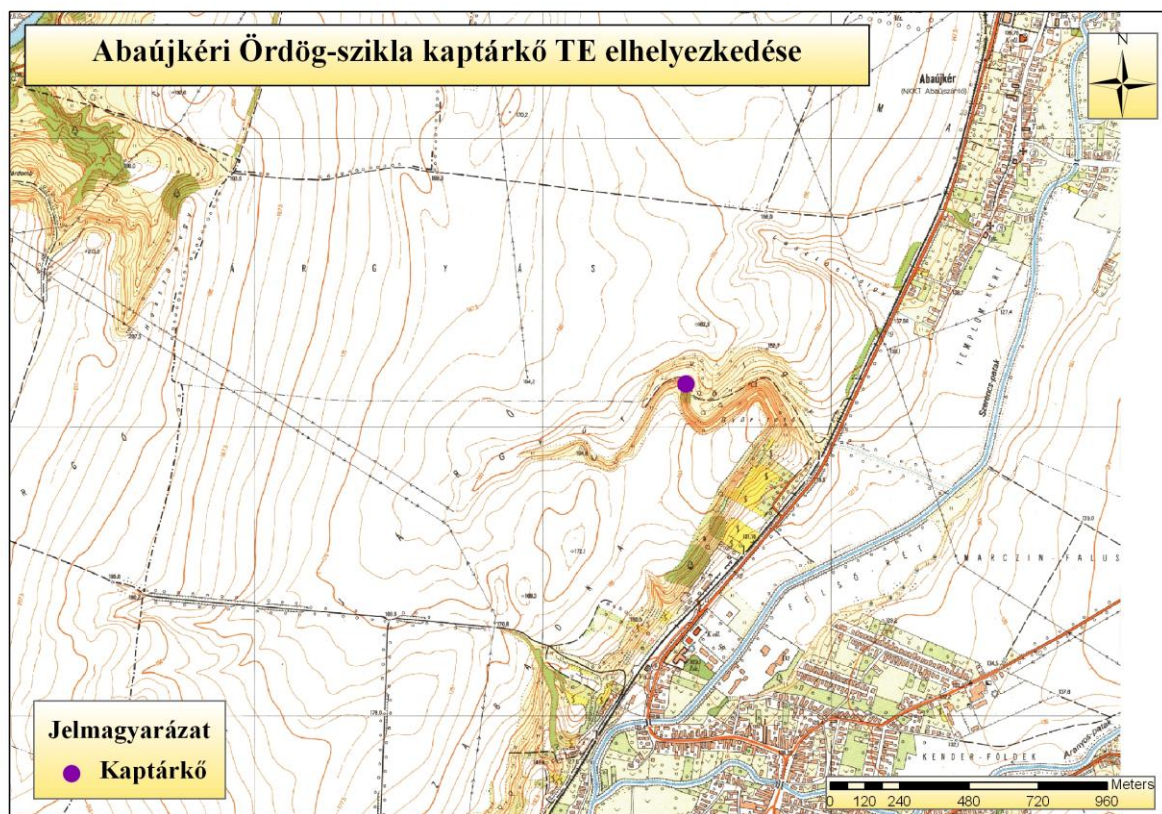
A megfelelő feltételek megteremtése esetén a területen régészeti szempontú állapotfelmérést kell végezni.

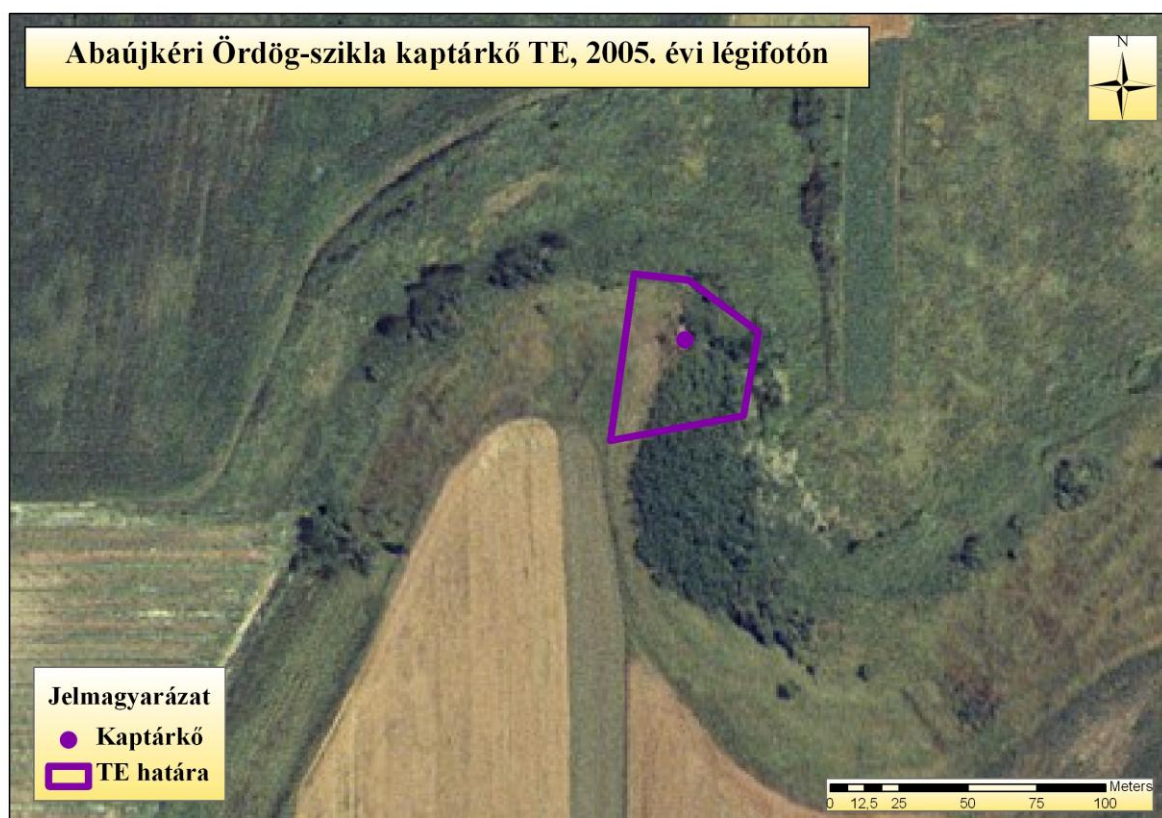
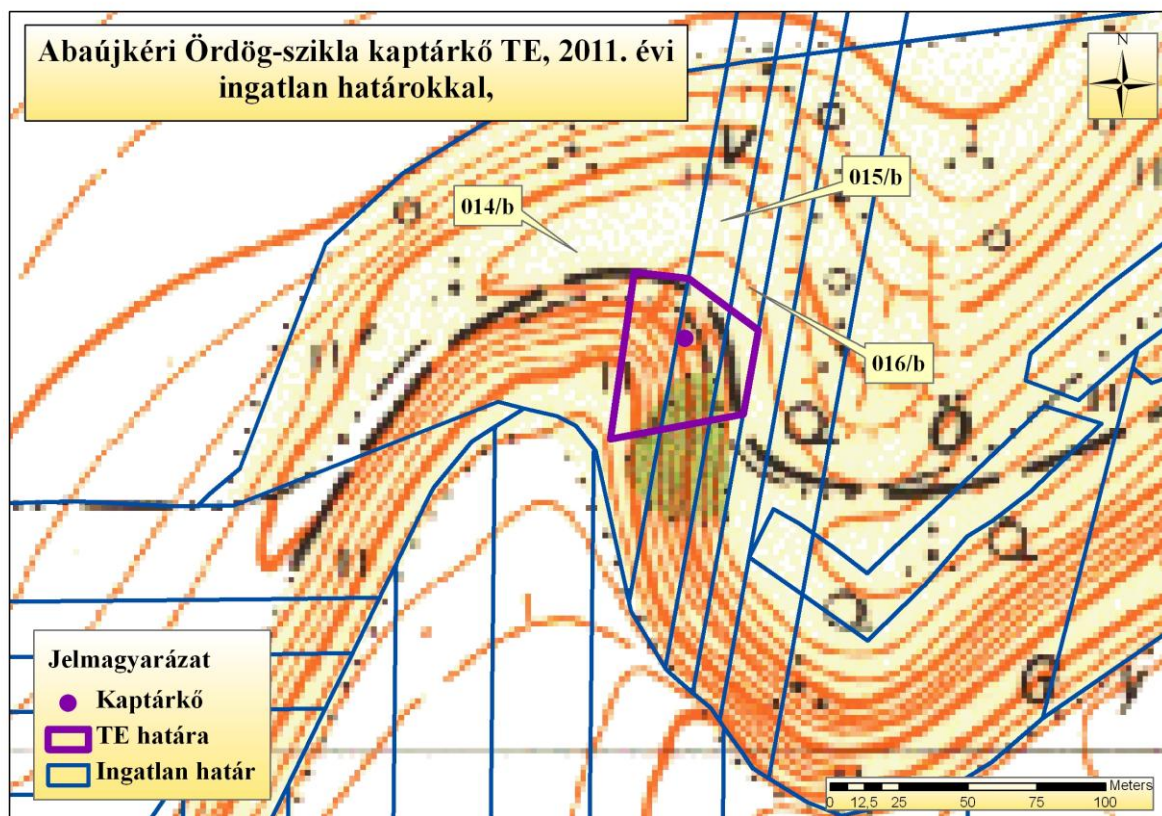
A környező települések lakosságának a fülkés szikláról rendelkezésre álló információit, népi hagyományait össze kell gyűjteni.

A minimálisan szükséges természetvédelmi beavatkozásokat leszámítva tilos a fülkés szikla felszínén tartózkodni.

A területről közetet és régészeti leletet elvinni csak hatósági engedély birtokában lehet.

4.3. Térképek

„C” Fejezet

A kaptárkövek megóvása céljából létesített természeti emlékek, továbbá egyéb védett természeti területek kaptárkövet tartalmazó részterületei természetvédelmi kezelési tervének általános tartalma

1. Természetvédelmi célkitűzések

- 1.1. A kaptárkövek megóvása, valamint környezetük természeti állapotának fenntartása, javítása.
- 1.2. A kaptárkövek és környezetük helyszíni kutatási lehetőségének biztosítása.
- 1.3. A kaptárkövek és környezetük örökségvédelmi* célú bemutatási lehetőségének biztosítása.

2. Természetvédelmi stratégiák

- 2.1. A kaptárkövek fennmaradását, környezetük megóvását és az egyéb természetvédelmi célkitűzések elérését elősegítő tevékenységek támogatása.
- 2.2. A kaptárkövek és környezetük károsítását, megsemmisítését eredményező tevékenységek tiltása.
- 2.3. A területhasználat szabályozása a kaptárkövek károsodásának megakadályozása érdekében.
- 2.4. A területen folytatott gazdálkodási és egyéb emberi tevékenységek összhangjának biztosítása a természetvédelmi célkitűzésekkel, a terület rendeltetésével.
- 2.5. A terület kutatásának, látogatásának, bemutatásának szabályozása, e tevékenységek összhangjának biztosítása a természetvédelmi célkitűzésekkel.

3. Természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1. Művelési ághoz nem köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1.1. Földtani, felszínalaktani természeti értékek, barlangok védelme

- a) A területen a felszín átalakítása, vagy az azzal járó bármilyen tevékenység kizárólag az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzések elérése érdekében, a működési területével érintett, a természetvédelmi kezelésért felelős nemzeti park igazgatóság (a továbbiakban: igazgatóság) munkatársának felügyelete mellett végezhető.
- b) A területen követ fejteni tilos.

3.1.2. Táj- és kultúrtörténeti értékek

- a) A kaptárköveket vésni, faragni, festeni, a fülkék alakját, méretét megváltoztatni tilos.
- b) A kaptárköveken tárgyakat, eszközöket, műszereket csak az 1. pontban meghatározott természetvédelmi célkitűzésekkel összhangban, az igazgatósággal történt egyeztetést követően lehet ideiglenesen vagy véglegesen elhelyezni. Az igazgatóság az egyeztetés nélkül vagy nem az egyeztetés eredményének megfelelően elhelyezett tárgyakat, eszközöket, műszereket eltávolíttathatja.

- c) A kaptárkövekre és a fülkébe növényeket telepíteni tilos.
- d) A kaptárköveken és közvetlen környezetükben megtelepülő, a sziklák állapotát – például a gyökérszerkezet repesztő hatása miatt – veszélyeztető fás és lágyszárú növényzetet, fa- és cserjefajokat a természetvédelmi célkitűzésekkel összhangban, az igazgatósággal egyeztetve el kell távolítani. A növényzet eltávolítását az állagmegóvás érdekében sürgősen elvégzendő munkálatok kivételével a vegetációs időszakon kívül kell elvégezni.
- e) A fülkékben felhalmozódó talajt és növényi maradványokat rendszeresen el kell távolítani.

3.1.3. Kutatás, vizsgálatok

- a) A területen folytatható kutatási tevékenység célja a fülkék eredetének, rendeltetésének, kultúrtörténeti szerepének feltárása, a befoglaló kőzetek és felszínformák, mint a fülkéket befoglaló földtani-felszínalaktani képződmények megismerése, valamint a természetvédelmi kezelést elősegítő ismeretek bővítése lehet.
- b) Kizárólag az igazgatósággal előzetesen egyeztetett kutatási terv alapján engedélyezhető a 3.1.3. a) pontnak megfelelő kutatás.
- c) A kutatás során kizárólag olyan tevékenység végezhető, amely nem ellentétes a terület rendeltetésével, a kutatás és annak módszere nem veszélyeztet, károsítja a kaptárköveket.
- d) A kutatás publikált vagy adattárban elhelyezett eredményeit a kutatást végzőnek az igazgatóság számára elérhetővé kell tennie.

3.1.4. Terület- és földhasználat

- a) A területen építmény elhelyezése kizárólag az örökségvédelmi célú bemutatás és a kaptárkövek állagmegóvása érdekében engedélyezhető abban az esetben, ha az építmény a kaptárkö és környezete tájképi egységét károsan nem befolyásolja, állapotát nem veszélyeztet.
- b) A területen külszíni és mélyszinti bányaművelés nem folytatható.
- c) A területen vadgazdálkodási létesítmény nem helyezhető el és nem üzemeltethető.

3.1.5. Látogatás

- a) Tilos a területen technikai- és extrém sport tevékenységet folytatni.
- b) A kaptárkövekre tilos felmászni. Kivételt képez ez alól az engedélyezett kutatás vagy a természetvédelmi kezelés céljából történő jelenlét.
- c) A magántulajdonú területeken lévő kaptárkövek kizárólag a tulajdonos hozzájárulásával látogathatók.

3.1.6. Természetvédelmi infrastruktúra

- a) A terület határán, a fő megközelítési útvonalak mentén hatósági tájékoztató táblát kell kihelyezni, szükség szerinti mennyiségben. A táblák fenntartásáról gondoskodni kell.
- b) Amennyiben a területen az örökségvédelmi célú bemutatást szolgáló természetvédelmi infrastruktúra kiépítését nem az igazgatóság végzi, a bemutató útvonal nyomvonalát, a természetvédelmi infrastruktúra elemeit és azok elhelyezését, arculatát, valamint a tájékoztató táblák tartalmát (különös tekintettel a helyszínen betartandó látogatási szabályokra) előzetesen egyeztetni kell az igazgatósággal.

3.2. Művelési ághoz, vagy földhasználati módhoz köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.2.1. Erdők kezelése

A kaptárköveket közvetlenül érintően közelítés, fadóntás, készletezés nem végezhető.